

Популярні твори сучасної дитячої літератури ХХ—ХХІ століть

Автор/Країна	Найвідоміші книги	Примітка
Сельма Лагерлеф (1858—1940) Швеція	«Дивовижна мандрівка Нільса Гольгерсона з дикими гусками Швецією»	Лауреат Нобелівської премії в галузі літератури 1909 року.
Мілн Алан Александр (1882-1956) Англія	«Вінні-Пух ... та його друзі», «Дім на Пуховому узліссі». Казки «Принц кролик», «Принцеса-Несміяна», «Звичайна казка», «Колись у давню давнину...», «Балада про королівський бутерброд»	Твори про Вінні з'явилися з подарунків Мілна синові Крістофу. Коли хлопчику виповнився один рік, йому подарували першу м'яку іграшку - плюшевого ведмедика. Потім до нього приєдналися інші іграшки, що стали персонажами творів Мілна.
Толкін Джон Рональд Руел (1892—1973) Англія	«Гобіт, або Мандрівка за Імлисті гори», «Володар пернів», «Листи від Різдвяного Діда», «Містер Блісс», «Роверандом», «Коваль з Великого Вуттона», «Фермер Джайлс з Хему»	Крім двох перших, писав казки для власних дітей
Льюїс Клайв Стейплз (1898-1963) Англія	«Хроніки Нарнії» (сім книг)	Написані під час Другої світової війни для підтримки дітей, що потерпали від бомбардувань гітлерівських льотчиків.
Треверс Памела Ліндон (1899—1996) Англія, Австралія	Серія творів про Мері Попліне: «Мері Поппінс»; «Мері Поппінс, до побачення!» та інші	Справжнє ім'я - Хелен Ліндон Гофф. У 1977 році Треверс було присуджено звання Офіцера Ордена Британської Імперії.
Ліндгрєн Астрід Анна Емілія (1907—2002) Швеція	«Малюк і Карлсон, що живе на даху», «Пепі Довгапанчоха», «Роня, донька розбійника», «Расмус-волоцюга», «Міо, мій Міо », «Брати Лев'яче Серце»	Цю шведську письменницю називали і«Андерсеном ХХ століття». У 1958 році нагороджена медаллю Ганса Крістіана Андерсена. Лауреат ордену Усмішки.

Янсон Туве (1914-2001) Фінляндія	Серія творів про Мумі-тролів («Маленькі тролі і велика повінь», «Комета прилітає», «Капелюх чарівника», «Мемуари тата Мумі-троля», «Зима-чарівниця» та інші.)	
Дал Роальд (1916—1990) Англія	«Гремліни», «Джеймс і гігантський персик», «Чарлі і шоколадна фабрика», «Чарлі й велетенський скляний ліфт», «Матильда»	
Гріпе Марія (1923—2007) Швеція	«Діти складува», «Єлвіс карлсон», «Сесилія Агнес - дивна історія», тетралогія про Кароліну («Тінь на кам'яній лаві», «Діти тіней», «... І білі тіні в лісі», «Тайник тіней»), «Гнойовий жук літає у сутінках»	Письменницю називають, спадкоємицею Астрід Ліндгрєн, нагороджена медаллю Г. К. Андерсена в 1974 році, її твори видавалися 29 мовами
Крюс Джеймс (нар. 1926) Німеччина	«Тім Галлер, або Проданий сміх», «Мій прадідусь», «Коли я був королем»	У 1968 році Крюс був удостоєний медалі Г. К. Андерсена за значний внесок у світову дитячу літературу.
Екгольм Ян Улоф (нар. 1931) Швеція	«Людвигові хитрому - ура! ура! ура!», «Тутта Карлссон Перша і єдина, Людвіг Чотирнадцятий та інші»; серія повістей для школярів про пригоди хлопчика Лассе, який допомагає батькові-поліцейському розкривати злочини	
Патерсон Кетрін (нар. 1932) (США)	«Прекрасна Гіллі Гопкінс», «Міст у Терабітію», «Відроджена любов», «Іакова я возлюбив»	Лауреат премії імені Г. К. Андерсена 1998 року, лауреат премії імені Астрід Ліндгрєн 2006 року.
Буличов Кір (1934-2003) Росія	Серія творів про Алісу Селезньову: «Дівчинка, з якою нічого не станеться», «Аліса та її друзі в лабіринтах історії», «Таємниця Третьої	Письменник створював книги про Алісу впродовж 40 років. Головну героїню назвав на честь своєї доньки.

	Планети», «Сто років тому вперед», «Аліса й Алісія». Цикл творів про вигадане місто Великий гусяр.	
Маар Пауль (нар. 1937) Німеччина	«Що не день, то субота», «Машина для здійснення бажань, або Суботик повертається в суботу», «Китобус, або Нові пятки для Суботика», «Пан Белло і блакитне диво», «Новеньке про пана Белло», «Суботик у небезпеці». «Тоня Гліммердал», «Старша сестра, чужий брат», «Мемет»	
Старк Ульф (нар. 1944) Швеція	«Диваки і зануди», «Сікстен», «Чи вмієш ти свистіти, Йоханна?», «Моя сестричка — янгол», «Маленький Асмодей», - Чорна скрипочка», «Зірка на ім'я Аякс», «Нехай танцюють білі ведмеді», «Петтер і червоний птах», «Петтер і поросята-бунтівники»	Лауреат премії імені Г. К. Андерсена 2000 року
Уїлсон Жаклін (нар. 1945) Англія	«Щоденник Трейсі Бікер», «Дівчина-знахідка», «Розмальована мама», «Уроки кохання», «Секрети», «Ризиковані Ігри» та книги про дівчат-підлітків	
Дяченко Сергій (нар. 1945) та Марина (нар. 1968) Україна	«Літаючий капелюх», «Казки для Стаськи», «Пригоди Маші Михайлової», «Жирафчик і Пандочка», «Габріель та сталевий лісоруб»	Пишуть у жанрі фентезі російською та українською мовами. Письменники є лауреатами найпрестижніших літературних премій на території СНД. Практично всі твори відзначені нагородами.
Пулман Філіпп	«Темні початки», «Саллі Локхарт»	Лауреат премії імені Астрід Ліндгрєн 2005 року

(нар. 1946)		
Гагеруп Клаус (нар. 1946) Норвегія	Цикл повістей про тринадцятирічного Маркуса: «Маркус і Діана», «Маркус і дівчата»	
Остер Григорій (нар. 1947) Росія	«Задачник», «Фізика», «Зарядка для хвоста», «Шкідливі поради», «Легенди й міфи Лаврового провулка», «Петька-мікроб», «Казка з подробицями», «Домашні й здичавілі дорослі», «Папамамалогія» та багато інших творів для дітей	У 2004 році розробив сайт «Президент Росії громадянам шкільного віку». 3 7 вересня 2008 року разом зі співачкою Глюкозою веде програму «Дитячі пустощі»
Стронг Джеремі (нар. 1949) США	«Гармидер у школі», «Знайомтесь, фараон!», «Вікінг в моєму ліжку», «Розшукується ракета на чотирьох лапах», «Знамениті сіднички мого братика», «Мій тато і зелений алігатор»	
Трайберг Юта (нар. 1949) Австрія	«Синє озеро сьогодні зелене»	
Тор Анніка (нар. 1950) Швеція	«Відкрите море», «Глибина моря», «Острів у морі», «Правда чи наслідки», «Став білих лілій»	
Функе Корнелія (нар. 1958) Німеччина	«Чорнильне серце», «Король злодіїв», «Дикі курочки», «Дикі курочки й кохання», «Дикі курочки й життя»	У 2005 році журнал «Тайме» назвав Корнелію Функе «найвпливовішою німкенню в світі».
Шмітт Еріх Еммануель (нар. 1960) Франція	«Оскар і Рожева пані» з «Циклу незримого»	
Роулінг Джоан Кетлінг (нар. 1965) Англія	Сім книг про Гаррі Поттера. Перша з них «Гаррі Поттер та філософський камінь»	Серія романів перекладена 74 мовами. У всьому світі продано понад 400 мільйонів екземплярів книг.

Брашарес Енн (нар. 1967) США	«Товариство Чарівних Джинсів», «Дівчата у Джинсах шукають кохання (Друге літо товариства)», «Доросле життя дівчат у Джинсах»	Твори стали світовими бестселерами
---	--	------------------------------------

Міхаель Енде (1929 -1995) — німецький письменник. Якось, ще замолоду, М. Енде побачив на великій площі в Палермо (він працював у цьому місті кореспондентом) чоловіка, який розповідав історії слухачам, котрі щільно оточили його. "Один сюжет здався мені чимось знайомим, — згадував письменник. — Коли оповідач зробив паузу, я запитав, що то була Ш за історія. Виявилось, що йшлося про книгу Олександра Дюма, яку чоловік отримав у спадок від дідуся. Роман так захопив його, що він став професійним оповідачем твору". "Подивись, — сказав я тоді собі, — ось та мета, до якої слід прагнути: щоб і через сто років після твоєї смерті історії, вигадані тобою, звучали на вулицях Палермо із вуст оповідачів".

Про що і як пише М. Енде. М. Енде, який починав з драматургії та журналістики, у 28 років став писати книжки для дітей у жанрі фентезі.

Казка "Безкінечна книга" (1979) — це найвідоміший твір Енде. її герой Бастіан Бальтазар Букс, або просто БББ, — товстий, незграбний хлопчик. Вдома йому погано — після смерті матері поступово почав втрачати контакт із батьком. У школі однокласники глузують з його незграбності, вчителі теж дорікають за незібраність. Отож життя не склалося. Спасіння приходить до Бастіана несподівано і звідти, звідки він не чекав. Одного разу, прогулюючи школу, він зазирнув до крамниці "бук" ("книга" — англ.)\ потрапив до "безкінечної історії". Саме так називалося видання, від якого Бастіан не відводив погляду.

Купити книгу хлопець не міг — не було грошей, — і тоді він украв її. Забувши про все на світі, зачаровано впивався в книжкові сторінки — і раптом опинився в Країні чудес, де правила Дитяча королева. З Бастіаном коїться щось неймовірне. Хлопчина-боягуз — об'єкт глузувань — змушений стати сміливим, спритним, сильним і гарним. Бастіан повертається у свій світ оновленим. Хоча він такий самий — товстий і незграбний, але це вже інша людина, без колишніх страхів. Подорож до Країни чудес відкрила йому багато нового, насамперед про себе самого.

Вдавшись до фантастичного припущення, М. Енде розкрив внутрішні, (духовні) можливості людини (хлопчика Бастіана).

Не випадково головний герой зовні — просто нездара. Автор змальовує його таким, щоб сказати: перше враження — не головне. Важливе інше — сутність людини. За грубою, невиразною зовнішністю Бастіана крилась тонка і духовно, багата особистість.

Прообразом Бастіана став приятель дитинства М. Енде — Віллі. Граючись із цим великим фантазером, Міхаель забував про всі свої дитячі неприємності, яких у нього було чимало. М. Енде ніколи не був зразковим учнем. Перший клас, наприклад, він закінчив з такими поганими оцінками, що його залишили

на другий рік, через що він хотів накласти на себе руки. Бастіан також відчував відразу до занять — хіба може бути цікавим, вважав він, запам'ятовування, скажімо, назв річок, їх глибини і довжини. Адже набагато цікавіше було, на його думку, читати товстелезні, можливо, навіть нескінченні книги.

Повість "Момо". Ця казкова повість М. Енде (1972) не менш відома у всьому світі. Так звать головну героїню. Дивне ім'я, можливо, походить від імені давньогрецького бога жартів і театрального мистецтва Момуса? Та й сама дівчинка років 11-12-ти. є дивною і з'являється в місті в чоловічому піджаку з підкачаними рукавами, з квіткою Часу і Черепахою Кассіопеєю. Ніхто не знав, хто вона і звідки з'явилася. Але саме їй судилося врятувати місто від Сірих панів, які також невідомо звідки тут з'явилися. Ці маленькі чоловічки в костюмах кольору павутини їздили містом у сріблястих автомобілях та вмовляли людей економити час і зберігати його в їхніх Ощадбанках.

Як же економити час? Виявляється, зробити це дуже просто: слід працювати якомога швидше і не гаяти час на "непотрібні дрібнички". Тобто не дружити, не любити, не плакати, не сміятися, не мріяти, не ходити в гості... Той, хто зекономить більше часу, за твердженням Сірих панів, буде заможним та щасливим, і взагалі, на їхнє переконання, "єдине, що важливе в житті, — це бажання чогось досягти. Якщо людина вміє домогтись успіху, все інше здобудеться — дружба, любов, сім'я тощо".

Ті, які повірили Сірим панам, перетворилися на роботів. Заощаджуючи час, вони економили, по суті, на тому, що приносить радість і відпочинок для душі.. Ніхто з них не хотів визнати (чи зрозуміти), що їхнє життя стає бідним, одноманітним і холодним. Навіть діти змінилися: . розучилися мріяти, радіти, вигадувати нові ігри та цікаві історії. Тепер вони гралися тільки в ті ігри, які могли бути корисні для майбутньої кар'єри.

Від нашествия Сірих панів і від знелюднення місто врятувала Момо. Яким чином? Нічого особливого вона не робила. Просто слухала людей — Ніколу-каменяра, Ніно-трактирника, знайомого столяра і багать'ох інших. Усі вони говорили "Часи змінюються" і сумували за тим часом, коли можна було піти в гості, погуляти, поспівати, від роботи отримувати радість і насолоду, а не тільки гроші та втому. Вони розповідали Момо свої життєві історії, а вона „слухала так, що безпорадні й нерішучі раптом починали розуміти, чого саме їм не вистачає. Сором'язливі почувалися вільними і сміливими. А у нещасних і пригнічених з'являлась надія".

"Сама того не підозрюючи, Момо перейшла дорогу Сірим панам, тож вони вирішили і її спокусити своїми обіцянками, але зазнали поразки".

. Головна героїня твору М. Енде — дитина, але проблеми, які порушує письменник, зовсім недитячі. Передусім це проблема прагматизму, яка набуває дедалі більшого поширення в суспільстві й виражається в прагненні будь-що зробити кар'єру, досягти матеріального успіху. Нічого поганого в цьому немає, тому люди і "купаються" на обіцянки різних Сірих панів. Проблема не стільки в бажанні досягти успіху, скільки в його ціні. Раціональний початок сучасного життя щоразу більше захоплює ірраціональне, а це тривожний симптом.

Критерій корисності як головний у визначенні цінності людей, речей, явищ також свідчить про орієнтацію на матеріальне.

"В останні десятиліття Німеччина потрапила під надлишковий американський вплив, — відзначив М. Енде, — а це має негативні наслідки: німці втрачають свою національну душу".

На думку письменника, врятувати конкретних людей і суспільство в цілому від надлишкового прагматизму може тільки усвідомлення цінності ірраціонального в нашому житті, того, що йде від серця. А хто найбільше здатний сприймати серцем? Тільки діти. Вони живуть почуттями і орієнтуються на почуття у стосунках з людьми. Щоб підкреслити цю думку, М. Енде головною героїнею обирає дівчинку, в структурі особистості якої переважає емоційне начало.

У німецькій літературі не лише М. Енде говорить з дітьми про загальну комерціалізацію суспільства. Це питання порушував і сучасник М. Енде, лауреат медалі ім. Г.К. Андерсена Джеймс Крюс (1926—1997), автор знаменитої книги "Тім Талер, або Проданий сміх". Сірі пани, пан Треч у Д. Крюса — це персоніфіковані образи суспільства споживацтва, де все, що стосується сфери почуттів, нічого не варте.

Кетрін Патерсон (р. н. 1932) — американська письменниця.

1998 р. її творчість відзначено Золотою медаллю імені Г. К. Андерсена (вища міжнародна нагорода за кращу книгу для дітей, була заснована в 1956 році, вручається один раз на два роки), а зовсім недавно — цього року — Міжнародною премією імені Астрід Лілдгрєн.

Що відомо про К. Патерсон. Народилася вона у Китаї сім'ї американського місіонера. Коли почалася китайсько-японська війна, сім'я повернулася до США. В Америці Кетрін відчувала себе "чужинкою". Можливо, саме тому, коли одержала професію вчительки, стала, як і батько, місіонером. У Японії вона вийшла заміж за молодого пастора з Америки Патерсона. У неї з'явилася велика дружна родина: двоє синів та двоє дівчаток, яких удочерила.

К. Патерсон вважає, що саме життя родини підштовхнуло її взятися за перо. Перша книга побачила світ у 1966 р. Але як на письменницю на неї звернули увагу лише у 1977 р., коли з'явилась повість "*Міст в Теравіфію*" (російською мовою цей твір разом з повістями "Іакова я возлюбив" та "*Прекрасна Гіллі Хопкінс*" вийшли друком 2001 р.).

Якою бачить К. Патерсон книжки для дітей та підлітків? Відповідь знаходимо у самої письменниці.

"По-перше, дитяча книжка обов'язково повинна мати сюжет", — категорично заявляє К. Патерсон. І далі: "Хоч якою обтяжливою здавалася б вимога неодмінної наявності сюжету, я не боротимуся з нею".

"Друге обмеження, важливе для підліткових романів, — обсяг". Тобто, на думку письменниці, книжки для дітей не повинні бути великообсяговими.

"Третє обмеження — заплутаність, складність композиції". У книжках для дітей композиція має бути гранично проста.

"Четверте обмеження пов'язане зі змалюванням персонажів. Вони можуть бути будь-якого віку, всіх мастей, але мають приваблювати читача". До того ж К. Патерсон впевнена, що автор зобов'язаний любити своїх героїв, — "бо вони — плоть від плоті його".

"Якщо я навіть надумаю написати книжку про справжнього злодія, до кінця роману обов'язково проймусь до нього симпатією".

"П'яте обмеження — в темі, тому що недостатньо написати просто історію з динамічним сюжетом, слід розповісти про щось важливе і глибоке",

Чому педагогу можуть бути цікаві думки Кетрін Патерсон про те, якою має бути книжка для дітей? Справа в тому, що її міркування — це своєрідний критерій оцінки дитячої книжки. Ним можна користуватись, добираючи книги для юних читачів. І ще, письменниця прямо вказує на ті структурні елементи художнього твору (сюжет, герой, композиція, тема), які можуть розглядатися в процесі його вивчення і в якому ракурсі їх слід розглядати.

Про що і як пише Кетрін Патерсон. "Частіше я пишу про знедолених дітей, які не мають свого місця в житті, я пишу про дітей, які тужать за любов'ю, розумінням, визнанням. Про дітей, які мріють знайти сім'ю, стати частиною колективу, щоб зрозуміти, хто вони насправді". К. Патерсон чудово усвідомлює, що в її книжках забагато похмурого. Щоб відійти від безупинних нещастя у своїх творах, вона задумала "смішний" твір. Але і в ньому героїня безперервно б'ється, обманює, краде, лихословить, дражниться, виявляє расовий фанатизм. Дитяча книжка для письменниці не блакитна лагуна, де можна сховатися від усіх негараздів життя, а той майданчик, де якась його частина зображена в ' усій своїй голій правді.

К. Патерсон пише навіть про смерть, всупереч загальноприйнятій думці, що цій темі не місце на сторінках дитячих видань. Письменниця ж переконана, що "в дитячих книжках... важлива присутність смерті -., вона надає подіям перспективу і визначає розвиток. Дічр' мають розуміти: ніщо не вічне... Життя минає, ти мусиш визнати це як факт, для того щоб обрати особисті життєві цінності, щоб зрозуміти, як нам жити з цим знанням".

"Тому я вважаю, — зазначає К Патерсон, — що непрості теми цілком доречні в моїх книжках... Я хочу, аби мої юні читачі зрозуміли суть гри, в яку ми всі втягнуті, і робили свої ходи свідомо".

Звідси — "неправильні фінали" у книжках письменниці, за які їй докоряли. Але вона все одно не хотіла відступати від своїх переконань: "Так, читачеві може не сподобатись, як закінчується книга, але мені важливо дати йому відчуття, що така розв'язка була неминуча. Мені хочеться, щоб він прочитав книжку, не відриваючись, завмираючи від переживання — чим все це закінчиться. І ось

коли перегорнуто останню сторінку, я хочу, щоб він вигукнув: "Звичайно! По-іншому і бути не могло. Як я з самого початку це не розумів?"

Повість "Прекрасна Гілл Хопкінс". Це один із найвідоміших і найкращих творів Кетрін Патерсон.

Гіллі — 11-12-річна дівчинка з притулку. "З трьох років вона навіть не бачила свою маму" і постійно переходить з однієї прийомної сім'ї в іншу. Гіллі ніде не приживається, бо має погану репутацію.

Чергова прийомна мати — Троттер — одразу не сподобалась Гіллі. У сприйнятті дівчини це "величезна жінка, не людина, а гіпопотам", і ще "гладка і безмозгла фанатичка з семирічним недоумком" (так Гіллі назвала Вільяма Ернеста, прийомного сина Троттер).

Гіллі грубіянить, насміхається, вередує, знущається зі свого оточення, демонструє зарозумілість. "...Як вони посміли віддати мене цьому опудалу..." — каже про Троттер. Вона ще й расистка — краде гроші у старого сліпого чоловіка, і при цьому їй не мучить совість — він же негр. "Я до чорних в житті не доторкалася", — заявляє вона з огидою.

У школі Гіллі також може зіпсувати життя кому завгодно. З першого погляду вона незлюбила міс Харріс: "Боже, тільки цього не вистачало — учителька-негритянка". З'явившись в новій школі, Гіллі побилася. Дівчинці, яка напрошувалася до неї в подруги, вона сказала: "Знаєш, Агнес, коли я бачу тебе, мене нудить".

"Якщо за роки свого короткого життя Гіллі й навчилася чомусь, так це впевненості, що людина мусить бути жорстокою. В іншому разі — їй каюк". І взагалі, вважала вона, "доти, доки я у чужих, мені не можна розпускати нюні...". Ось такою — злостивою, яка не вміє любити і не знає, що це таке, коли тебе люблять, Гіллі потрапляє в дім Троттер. І що ж? З усім арсеналом вад вона не змогла здолати прийомну матір, яка на грубощі Гіллі відповідала спокоем, на будь-які витівки — терпінням. Троттер розуміє, чому дівчинка така, тому мовчки співчуває їй та все пробачає.

Некрасива, хвора, похилого віку жінка прийняла і полюбила Гіллі такою, якою вона була. І дівчинка здалася: "Троттер... — Гіллі намагалася стриматися, щоб голос

є видав її. — Я люблю тебе!!!" «Р "Вона розуміла, безглуздо прив'язуватися до чогось, що може зникнути будь-якої хвилини. Але в Томпсон-парку втратила голову: полюбила цих обмежених людей". І стало зрозуміло, що її злостивість, нетерпимість, вредність — лише маска, за якою криється вразлива дитина, душа котрої страждає без любові: "Інші діти можуть жити зі своїми матерями. Дурні, ідіоти, які не так вже і люблять своїх матерів..."

Вона довгі роки свого короткого життя була позбавлена любові близьких людей, але в родині Троттер отримала її сповна. А ще — глибоку прихильність хлопчика, якого вона нещодавно вважала "недоумком", але котрий, як виявилось, є "зовсім не тупим". "Я напишу тобі, Вільяме Ернесте. І листоніша принесе листа. Він буде адресований тобі", — зізнається Гіллі. І старий сліпий негр, "дивна чорна людина з білими очима", став їй близьким та рідним. Це він відкрив для неї чудо поезії, коли читали Чордсворта. Вірші для Гіллі були зовсім не зрозумілі, але... ^подобалося саме звучання слів, чарівність звуків, які лунали":

А в ореоле слави ми йдем...

От мест святых, где был наш дом.

Гіллі навчилася виживати серед чужих людей, але вона ще дитина і багато чого в житті не знає і не розуміє. Їй потрібен був учитель. І вона знаходить його в особі мало-освіченої Троттер. Це від неї вона почує: "Не можна чекати від життя тільки хорошого. Не буває так. Ніхто тобі нічого не винен". — "Але якщо життя таке погане, чому ж ти така щаслива?" — "Хіба ж я сказала "погане"? Я сказала "нелегке". Та коли добре зробиш нелегку справу, тоді й зрадієш".

К- Патерсон навмисно справжнім учителем, який витягнув Гіллі із трясовини ненависті і злості, зображає звичайну, навіть трохи потворну зовні жінку. Та й оточення в неї відповідне — старий сліпий негр і затурканий лякливий хлопчик. Але якраз від них і пішов потік любові до Гіллі, яку вона ніколи не знала, і дівчинка стала іншою. Головне не зовнішні параметри людей, а сила їхніх сердець. По суті, К- Патерсон в розповіді про Гіллі повторила відому істину: визначальним у житті є внутрішнє, а не зовнішнє. Ця думка підтверджується і образами справжніх матері та бабусі дівчини. Красуні-матері, чийм портретом милувалася Гіллі, до якої постійно поривалася, вона ніколи не була потрібна. Жінка двічі відмовилася від доньки — коли тій було лише три місяці і тепер. Бабуся, проста, як і Троттер, побачивши Гіллі, вже не змогла її зректися.

К. Патерсон любить свою героїню, жаліє її, але не виправдовує там, де вона погано поводить, наприклад, коли краде гроші на дорогу до матері. Письменниця не звільняє її і від розв'язання проблем, що ставить перед нею життя. Коли Гіллі побачила свою рідну матір, то майже одразу зрозуміла, що не потрібна їй. Усією душею пориваючись до Троттер, дівчинка все-таки залишилася з рідною (а по суті, чужою) бабусяю, якій була потрібна.

"Прекрасна Гіллі Хопкінс" — повість про духовне відродження під впливом любові, про дитячу самотність (і не лише таку), про потребу рідної домівки, про силу родинних почуттів, які не вмирають, незважаючи ні на що.

Для кращого розкриття образу героїні автор використовує цікавий прийом — внутрішні монологи, які увиразнюють психічний стан дівчинки в той чи той момент, її почуття, погляди.

Як працювати з книгою про прекрасну Гіллі. Ознайомлення з художнім твором може відбуватися по-різному (самостійне читання учнів, переказ учителя, читання вголос окремих розділів і переказ решти). Читати вголос можна будь-які розділи, але краще такі: "Знову неприємні несподіванки", "Ну, міс Харріс, стережіться!", "Ніколи" та інші невиконані обіцянки", "Розлучення", а також розділ "Листи".

Крістіне Нестлінгер (р. н. 1936) — австрійська письменниця.

Її діяльність у дитячій літературі відзначена багатьма (понад 30) літературними преміями. Найвищі з них — медаль Ганса Крістіана Андерсена (1984) і Міжнародна премія імені Астрід Ліндгрєн (2002). У висновку журі було сказано: "її різнобічну творчість характеризує зухвалий гумор, проникливість, делікатність і щирість". Вона завжди послідовно обстоює інтереси дітей і всіх знедолених".

Крістіна Нестлінгер — письменниця зі світовою популярністю. У наших бібліотеках є її книги (хоча й набагато менше, ніж могло б бути), але про саму авторку відомо мало. Про себе вона повідомляє: "Народилася я у Відні 13 жовтня 1936 року на околиці міста, в робочому кварталі. У дитинстві мене лякали бомбами, росіянами, фюрером і пацюками в нашому підвалі, а потім, як дівчинку досить кмітливу і товсту, мене віддали до середньої школи з гуманітарним ухилом. Там я на все життя завчила балади Шиллера і довідалася, через які крапки трикутника проходить пряма Ейлера. Після складання вступних іспитів я вирішила присвятити себе живопису".

Художницею Нестлінгер не стала, проте почала писати твори для дітей. "Я вважаю книги для дітей особливим видом літератури, — стверджує письменниця. — Дитячі книжки потрібно оцінювати насамперед за їхніми літературними якостями. А вже потім — за виховною спрямованістю. Книги для дітей мають бути дотепними і тримати читача в напрузі, інакше діти їх просто не читатимуть".

Про що і як пише Крістіне Нестлінгер. "У 1968 році я сподівалася і вірила, що діти житимуть в іншому світі, кращому, ніж їхні батьки", — зізналася Крістіне Нестлінгер в одному з інтерв'ю. — Думала, що можу їм допомогти, підготувати їх до дорослого життя, щоб вони не здавалися і вміли постояти за себе, могли утверджувати свої переконання. Сьогодні вже не наслідуюся закликати дітей бунтувати. Я можу лише підтримати їх у важку хвилину, можу втішити, вселити надію, сказати: "Почекай-но ще кілька років, — і ти виростеш, треба триматися".

У моїх книгах дуже багато фантастичних, казкових елементів, тому що я люблю фантазувати. Крім того, спираючись на ці елементи," я досягаю кращого розуміння дітьми реального життя... Я не вірю в цілком щасливий або нещасливий світ дітей. Існує тільки один світ, і діти варяться в ньому разом з дорослими. Мені здається, що й у своїх творах я не маю окремо світ дорослих і світ дітей. Якщо дорослі у них карикатурніші, ніж діти, це, напевно, пов'язане з тим, що дорослі здаються мені дивнішими, ніж діти. Мені подобається писати про дівчаток, хлопчиків, листонош, жінок, чоловіків, кішок і м'ясників... Боюся, перебудова світу теж не входить у мої плани. Я не піддаюся звичайній омані і не вірю, що за допомогою друкарської машинки можна з чимось боротися".

Нестлінгер ні з чим і не бореться. Вона просто змальовує життя і його героїв такими, якими їх бачить. У творах Нестлінгер навіть позитивні герої зовсім не ідеальні. Письменниця не розчулена дітьми. Вона не боїться показати їх жорстокими, хвалькуватими, такими, які переслідують слабких, мають brutальні почуття. Деякі з цих проявів письменниця пояснює психологічними причинами — непевністю у собі, відчуттям, що ти гірший за інших і тому мусиш якось проявити себе. Дорослі у творах К- Нестлінгер теж не ідеальні люди, яким можна цілком довіряти, бо деякі з них втратили здатність критично сприймати речі.

"Мислитель діє". Це повість з елементами детективу, героями якої є троє хлопчиків-підлітків і їхня подруга Лілібет. У хлопчиків у класі були

прізвиська. Рудого Отлла називали "Туз пік", красунчика метиса Міхаеля — "Сер", маленького, кругленького, з рожевими щічками і дуже розумного Даніеля — "Мислитель". Коли глибоко замріяного на уроці Даніеля вчитель запитував, про що він думає, той відповідав: "Я випускаю на волю свої думки, вони стрибають у різні боки, а я за ними стежу". Здатність думати стала Даніелю в пригоді тоді, коли потрібно було знайти класного злодія і виправдати несправедливо скривдженого одного з друзів — Сера. Мислитель виявив злодія. Це був їхній однокласник — затурканий, малоприємний хлопчик, з яким ніхто не товаришував. Він випадково виявився злодієм, і ніхто не знав, як з ним вчинити. Можна промовчати, тому що шкода цього недолугого, але тоді злодієм вважатимуть Сера, що теж несправедливо.

К. Нестлінгер вміє бачити більше, ніж є на поверхні. Звичайна шкільна подія виявила ціле коло проблем, на які мало хто звертав увагу в щоденній маячні.

Класний злодюжка краде не заради збагачення, а заради нового друга, котрий у такий спосіб улаштував йому іспит. Та й сам приятель, такий самий підліток, тільки на два роки старший, удає з себе ватажка гангстерської зграї, тому що теж не знає, чим зайнятися. Усім до нього байдуже: батько у від'їзді, заклопотана мати своїм обов'язком вважала лише задоволення матеріальних запитів свого чада: "Ні в чому йому не відмовляєш! — репетувала вона. — Усе в нього було!" Але, напевно, чогось важливішого, ніж матеріальні цінності, її син все-таки не мав. Чого ж? Варто про це подумати.

Погано, коли батьки байдужі до своїх дітей, але не краще, якщо вони опікують кожний їхній крок, як це сталося з Лілібет. Мати контролювала свою дочку щохвилини, позбавляючи її самостійності, а отже, і приватного життя. Дівчинці довелося відвойовувати право самій розпоряджатися своїм часом і розв'язувати власні проблеми.

К. Нестлінгер показує звичайний клас, під повсякденною оболонкою звичайності й нормальності якого криються серйозні проблеми. Крім розглянутої проблеми дитячої самотності, автор порушує проблему расизму (ставлення до Сера — метиса) і дитячої жорстокості. Ніхто, крім друзів, не захотів розібратися в історії із Сером, хоча дуже багато чого в ній не збігалось. Але і про силу дитячої дружби теж говорить письменниця. Вона спонукає до активних дій, навіть якщо вони суперечать людській натурі. Мислитель каже: "...один з багатьох принципів — не займатися такими мерзенними історіями, як ця історія з крадіжкою. Але заради друга можна пожертвувати навіть своїм принципом. Я знайду справжнього злодія..." А Лілібет, заради порятунку товариша, відвоювала в матері право самій розв'язувати свої проблеми. А в дитячому житті їх вистачає. Це і стосунки з батьками (у кожного з героїв вони різні), із учителями. Є фрау Хуфнагель, у якої можна запитати що завгодно, і є дуже правильний учитель математики, у якого завжди дисципліна в класі, але з ним не можна поговорити.

Не завжди просто складаються і стосунки дітей одне з одним. "Добре б навчитися любити", — мріє Мислитель.

К. Нестлінгер пише про австрійську школу й австрійських дітей. Але проблеми, які вона порушує, — загальнодитячі, адже зумовлені

психологічними або почасти соціальними причинами. Тому повість "Мислитель діє" може покласти початок розмові про проблеми в дитячому колективі. Особистий щоденник Мислителя, введений у сюжет, додає оповіданню довірливої інтонації. Твір приваблює читача і наближає проблеми героїв твору до його власних. Наявність у повісті героїв-однолітків також підсилює інтерес до неї підлітків.

Є в творі і хвилююча читачів тема взаємин хлопчиків і дівчаток. "Я вважаю, що письменник має говорити своїм читачам тільки те, що їх цікавить", ± стверджує К. Нестлінгер. Повість "Мислитель діє" саме до таких і належить.

Повість-казка "Геть Огіркового короля!" Цей жанр передбачає наявність двох планів — реалістичного і фантастичного. В цьому творі в реалістичне оповідання вводиться казковий образ Огірцаря — маленької істоти розміром з огірок. Його вигнали піддані за самодурство та інші гріхи з власного підземного королівства, і він, рятуючись, самовільно оселився в родині Хогельманів. Це була звичайна родина: "Дід — йому майже 70", "Батьку незабаром 40, і він завідує відділом в одній фірмі", "Мамі теж близько 40, і в неї майже завжди гарний настрій", "Мартіна ходить у 5 клас гімназії і закохана у свого однокласника", "Ніккі — молодший брат, у школі він тепер проходить скільки буде два по два", "Мене звуть Вольфганг, мені 12 років".

Про свою родину і про той переполох, що в ній зчинився з появою Огірцаря, розповідає саме Вольфганг. Тобто твір написаний від першої особи, що підсилює читачьку довіру до оповідання. Герой розкривається читачеві ніби зсередини. К. Нестлінгер психологічно переконлива у всіх деталях, що створюють образ оповідача, зокрема і в мовній характеристиці. Мова твору уривчаста, фрази короткі, жодних описів — тільки дія.

Отже, у родині Хогельманів, звичайних і нормальних людей, з появою Огірцаря почалася смуга конфліктів, сварок, безладу. Насправді винний у розвалі добрих стосунків у родині не Огірцар — він лише виявив те, що давно існувало. Тобто фантастичний герой загострив ситуацію і назовні з'явилося те, що закривалося повсякденністю. Діти подорослішали, і в їхніх стосунках з дорослими, особливо з батьком, не все гаразд. Тато визнає тільки свою думку. Справа доходить до того, що навіть сміятися можна лише тоді, коли цього захоче батько. Особливо завзято глава сім'ї обстоював усякі сімейні традиції, наприклад великодню автопрогулянку.

Проблему нормальних сімейних взаємин, проблему справжнього авторитету батьків К. Нестлінгер розв'язує у творі гостро і безжалісно. Її явно не до душі батьки, які забули своє дитинство, але і дітей авторка не виправдовує. Вони теж не ангели. У багатьох сімейних ситуаціях могли б бути м'якшими і делікатнішими.

Розглядає К. Нестлінгер і проблему взаємин учнів із учителями. Вольфі скаржиться на утиски з боку вчителя Хаслінгера: "взаємини гірше нікуди". Але чи тільки учитель винен у тому, що вони не склалися? Не випадково ж Мартіна сказала братові: "Чого ставати в позу скривдженого? Сам у всьому винний". К. Нестлінгер пропонує своєму героєві, а разом з ним і читачеві, критично глянути на себе і узяти свою частку відповідальності в конфліктних ситуаціях.

К. Нестлінгер не ділить життя на доросле і дитяче, тому що проблеми дорослих рано або пізно стають проблемами дітей. Як це і сталося в родині Хогельманів. Увага батька до сімейних традицій дітям здається надмірною і викликає в них роздратування. Але як тільки Вольфі прийшов до будинку свого однокласника, де кожний робить все, що йому заманеться, він мимоволі починає порівнювати порядки, що тут панували, з тими, яких дотримувались у його будинку. У Вольфі немає остаточної думки про те, в якому будинку життя краще влаштоване. Але читач, глянувши на них збоку, має можливість дати точнішу відповідь.

Якщо запитати будь-кого, яку книгу із сучасної дитячої зарубіжної літератури він може назвати, відповідь не важко передбачити: «А! «Гаррі Поттер!»». Незважаючи на полярність думок (від обожнювання до різкого неприйняття), які викликав герой Джоани Ролінг, мусимо визнати, що маємо дякувати малому чарівнику, кумиру сучасних дітей. По-перше, він знову привернув дитячу увагу, розбещену телебаченням, комп'ютерними іграми та Інтернетом, до книги. По-друге, врешті-решт з'явився герой, який, попри всі свої чаклунські здібності, виявився близьким та зрозумілим дітям своїми переживаннями, страхами, проблемами, допомігши їм краще зрозуміти себе і світ, в якому вони живуть. А якщо для цього жанр реалізму — затісний, то чому б не покликати на допомогу магію і чаклунство, вдало перемішавши жанри фентезі і соціальну сатиру, детектив і психологічну прозу, захоплюючий з першої до останньої сторінки сюжет і серйозні філософські роздуми про вічні цінності і проблеми буття.

Усе сказане стосується і всесвітньо відомих книг англійського сучасного письменника **Філіпа Пулмана**, лауреата премії Астрід Ліндгрєн 2005 року, чії твори, зокрема тетралогії «Темні початки» та «Саллі Локхарт» («Салли Локхарт», рос. пер.), посідають почесне місце серед сучасної фентезі. Створюючи власні фантастичні світи, Пулман надає їм риси реальних історичних епох, примушуючи читача замислюватися про реальні проблеми. «Книги Філіпа Пулмана — у всякому разі, кращі з них і, перш за все, трилогія «Темні початки», — чимось невловимо нагадують братів Стругацьких. Ця схожість лежить не в площині сюжету чи стилю і, звісно, не в декларованому письменниками «атеїзму». Ця схожість в їх постійному настроюванні на діалог, готовності до полеміки, до суперечки, одним словом, до того, що нібито ненароком, поволі змушує читача думати, або погоджуватись з доказами своїх опонентів, або висуваючи аргументи проти».¹

Посперечатися із Гаррі Поттером здібностями і популярністю може і **Артеміс Фаул** — дванадцятирічний вундеркінд, герой серії романів сучасного ірландського письменника **Йона Колфєра**. Назвати його позитивним взірцем для підлітків важко, адже саме у ньому письменник, за власним визнанням, втілює риси найвидатніших злочинців. Він ніби знущається над прагненням до успіху будь-якою ціною. Ах, ви захоплюєтесь всякими там Рокфеллерами та

Морганами, що розбагатіли шляхом махінацій або навіть прямого криміналу? То ось вам юний цинічний, але до біса розумний злочинець, що плює на суспільну мораль, зате виходить переможцем! Проте не так вже й просто плюнути на мораль без наслідків, адже кожен наш вчинок — це крихти, які зважуються на терезах добра і зла? Яка з них переважить? У таку ситуацію потрапляє Мег Фін — героїня твору Йона Колфера «Список бажань», малолітня злочинниця, яка гине вже на перших сторінках роману, але не може втрапити ні до раю, ні до пекла — шанси однаково рівні. Отже, Мег знову відправляють на землю, щоб допомогти старому Лоурі, якого вони пограбували із приятелем Ригачкою, виконати чотири найзаповітніші бажання. Без нудного моралізаторства, проте з добрим гумором (чого лише варті осучаснені картини потойбічного життя!) автор роздумує про сенс життя, проблеми батьків і дітей, необхідність прощати і робити добро, відповідальність за свої вчинки... Чи зацікавить дітей ця книга? Безперечно, особливо якщо бібліотекарі поводитимуться так, як їхня ірландська колега місіс Мерфі — героїня повісті Йона Колфера «Дуже страшна місіс Мерфі» («Очень страшная миссис Мерфи», рос. пер.), яка знайшла найефективніший спосіб долучення дітей до читання і перетворення їх із книгоненависників на завзятих книголюбів. В її бібліотеці не можна ні посміхатися, ні бешкетувати, ні навіть кроку ступити з килима, а лише сидіти поруч з книжковими стелажками кілька годин поспіль. Хіба не потягнеться малий бешкетник у таких нестерпних умовах за «Томом Сойером» чи «Хоббітом», а прочитавши одну-дві сторінки, не захоче читати ще. Якщо бібліотекарі і не скористаються методами дуже страшної місіс Мерфі, то все ж таки радимо використати цей смішний, дотепний і дуже корисний твір для постановки вистави у театральних гуртках і студіях дитячих бібліотек, яка буде доречною, наприклад, під час проведення Всеукраїнського тижня дитячого читання або у Всеукраїнський день бібліотек.

Як бачимо, проблема дитячого читання вирішується дорослими, причетними до дитячої книги, по-різному. Також різні причини примушують вчителя, соціального працівника чи художника взятися за перо або пензель (або сісти за клавіатуру комп'ютера), щоб спробувати свої сили у царині красного письма. Одна з найвидатніших німецьких письменниць сучасності **Корнелія Функе**, яка багато років працювала з дітьми-інвалідами, стала письменницею для того, щоб розфарбувати яскравими барвами фантазії світ для тих, хто з дитинства обділений радістю повноцінного життя і спілкування. Героями її книг «**Король злодіїв**» («**Король воров**», рос. пер.), «**Мисливці за привидами**» («**Охотники за привиденнями**», рос. пер.), трилогії «**Чорнильне серце**», «**Чорнильна кров**», «**Чорнильна смерть**» стали діти і підлітки, а реальний світ переплітається із химерним та фантастичним. Так трапилося із героїнею «Чорнильного серця», дванадцятирічною Мегі, батько якої, палітурник Мо, володіє чарівною властивістю оживляти героїв тих книжок, які він читає вголос. Але ж у книгах існують не лише позитивні персонажі, а такі, як жорстокий владолубний Капрікорн та його підлеглі. У

наш час, коли читання замінюється споживанням інформації, книги — павутиною Інтернету, а співчуття книжковим героям — спостереженням за захоплюючими сюжетними колізіями, Корнелія Функе розглядає книжки як рівноправну частину нашого життя, об'єкт любові, турботи і захисту. Серед інших фентезі-історій це фактично єдине зізнання любові до книжки, до паперу, і до чорнила, яке літерами вимальовує казкові образи, здатні втручатися у реальне життя. Ця любов авторки ненав'язливо, тактовно прищеплюється читачеві, а якщо ще й додати епіграфи до кожного розділу, взяті зі скарбниць світової дитячої літератури — від Редьярда Кіплінга до Рональда Даля — то, певно, видавцям слід саме «Чорнильне серце» видати у серії «Для тих, хто не любить читати», а бібліотекарям — запропонувати як найефективнішу книгу, яка перетворить нечитача на читача, а читача поверхового — на читача вдумливого. Використовуючи повість Корнелії Функе, радимо провести для читачів-учнів 5-9 класів літературну гру «Пригоди навколо Книги» за прикладом телевізійної гри «Розумники і розумниці» (Додаток 2).

Вдумливим читачам адресовані книги відомої сучасної шведської письменниці **Марії Гріпе**, яку небезпідставно називають спадкоємицею Астрід Ліндгрєн. Написані ще у 70-х роках минулого століття, вони стали відомими українському і російському читачеві не так давно, адже містична проза Марії Гріпе не вкладалася у рамки соціалістичного реалізму радянських часів. Та й взагалі її твори — філософська казка «Діти складува», психологічна повість «**Елвіс Карлсон**», таємничо-містичні книги «**Сесилія Агнес — дивна історія**» («Сесиллия Агнесс — странная история», рос.пер.) або тетралогія про Кароліну («Тень на каменной скамейке», «Дети теней», «... И белые тени в лесу», «Тайник теней»), детектив «**Гнойовий жук літає у сутінках**» («Навозный жук летает в сумерках», рос. пер.) — важко вкладаються у певний жанр. Проте є у них спільні риси, за якими легко впізнати твори Марії Гріпе серед інших книг: самотність і неприкаяність героїв, заплутані лабіринти людських стосунків, тривога, недосказаність, імпульсивність, баланс між реальністю і вигадкою, містикою і філософією.

Загальновідома істина: книга — джерело знань, за її допомогою дитина пізнає світ. Сучасний англійський письменник **Девід Амонд**, лауреат премії Андерсена 2010 року вважає, що дорослі, даючи дітям лише механістичне уявлення про навколишній світ, тим самим підрізають крила їхній фантазії. Його книгу «**Скелліг**» («Скеллиг», рос. пер.) також зараховують до жанру фантастики, але сам письменник впевнений, що працює у жанрі магічного реалізму, а дива у його книгах — буденними. Хто такий Скелліг? Про це не знає навіть герой книги, хлопчик Майкл, який знаходить невідому нещасну істоту у старому гаражі. Але ні йому, ні його дивній подружці, чорноокій Міні, не так вже важливо, хто він і звідки: вони у міру сил допомагають Скеллігу, годують його, лікують. Добра справа змінює світ: врятований дітьми Скелліг допомагає маленькій сестричці Майкла, яка народилася із важкою хворобою

серця. А сам зникає безслідно, лишаючи дітям питання: «Навіщо людині лопатки?.. Невже колись ми вмiли літати і звідти у нас росли крила? Тi крила, якi у жодному випадку не можна підрізати».

Не заважайте дітям пізнавати цей світ у всіх його барвах, навіть найпохмуріших, не ховайте від них знання про те, що існують горе, хвороби, смерть — такі думки червоними нитками проходять на різних сторінках книжок сучасних дитячих письменників. Проте робити це слід тактовно і дуже обережно. Хворий на лейкемію **Мемет** із однойменного оповідання сучасного німецького письменника **Пауля Маара** не впевнений, чи зможе він колись одужати. Але у лікарні дідусь Менцель, в якого шансів вижити ще менше, аніж у Мемета, радить своєму малому товаришу по нещастю: «Немає нічого страшнішого за самий страх! Є один перевірений спосіб позбутися страху. Постарайся чітко уявити, що з тобою буде через десять чи двадцять років. Чим ти займатимешся. Ким станеш. А якщо в це щиро повірити, то воно обов'язково станеться!». І коли збувається заповітне бажання старого Менцеля — зустріч зі шкільним товаришем, — це стає найкращими ліками для хлопчика: Мемет яскраво уявляє, чого він прагне у житті: «Коли я виросту, то матиму багато-пребагато друзів. І ми будемо гуляти собі на сонечку і йти поруч — нога в ногу».

Схожу ситуацію описує і сучасний французький письменник **Ерік-Емануель Шмітт** у повісті «**Оскар і Рожева Дама**» («**Оскар и Розовая Дама**», рос. пер.). Допомогти десятирічному Оскару, змученому хворобою, жахом, розпукою, вже не може ніхто — ні лікарі, ні батьки. І єдина людина, яка його розуміє і розумно розраджує — це нянечка з лікарні, Рожева Дама, у минулому, за її словами — чемпіонка з боротьби. Саме за її порадою Оскар пише листи до Бога і проживає свої останні дні, які випадають перед святом Різдва так, ніби один день йде за десять років. Ні, різдвяного дива у цій історії не відбувається: Оскар помирає. Але помирає, не лише виростаючи духовно за кілька днів, але й допомагаючи іншим людям по-новому подивитися на життя. Саме це не дозволяє перетворитися його трагічній історії ні на сентиментальну, ні на жорстоку безнадійну розповідь.

Темні сторони цього життя мало не від самого народження пізнають героїні сучасної англійської письменниці **Жаклін Уілсон**: мати покидає у притулку малу **Трейсі Бікер** («**Щоденник Трейсі Бікер**», «**Дневник Трейси Бикер**», рос. пер.), новонароджену **Ейпріл** викидають на смітник («**Дівчина-знахідка**», рос. пер. «**Девочка-находка**»), сестри **Стар** і **Долфін** живуть із психічно хворою матір'ю-алкоголичкою («**Розмальвована мама**», рос. пер. «**Разрисованная мама**»), родину **Пруденс** і **Грейс** тиранить батько-деспот («**Уроки кохання**», рос. пер. «**Уроки любви**»), над дівчинкою **Дарлінг** знущається вітчим, і захистити від нього не може навіть любляча бабуся («**Секрети**», рос. пер. «**Секрети**»). Проте, на думку письменниці, вихід можна знайти навіть із найбезнадійнішої ситуації, головне — не втрачати здатності

до співчуття і почуття гумору, навіть коли невесело. Тому попри усе, повісті Жаклін Уїлсон життєствердні, сповнені оптимізму, гумору, а її героїні — дівчата із сильним характером: вони можуть помилятися, діяти необачно, але, врешті-решт правильно оцінюють і себе, і оточуючих. Взагалі повісті письменниці — це типова література для дівчат-підлітків. Особливо це стосується її книг «Дівчата у пошуках кохання» («Девчонки в поисках любви», рос. пер.), «Дівчата женуться за модою», («Девчонки в погоне за модой», рос. пер.), «Дівчата гуляють допізна» («Девчонки гуляют допоздна», рос. пер.), «Дівчата в сльозах» («Девчонки в слезах», рос. пер.). Проблеми і комплекси підліткового віку, перше кохання, конфлікти із батьками та вчителями є зрозумілими будь-якій тринадцяти-п'ятнадцятирічній дівчині, яка вважає себе дорослою, але, по суті, лишається ще впертою неслухняною дитиною, як подруги Еллі, Магда і Надін. Проте за впертістю і неслухняністю — бажання, щоб тебе зрозуміли і бажання зрозуміти саму себе. Саме це бажання і задовольняє письменниця із хитрим розрахунком: якщо дівчата-читачки не слухають дуже розумних і нудних дорослих, то нехай прислухаються до своїх ровесниць. Звертаючись до творчості Жаклін Уїлсон, для читачок-учениць 7-9 класів радимо провести літературне шоу «Дівчача тусовка, або Жаклін Уїлсон — це круто!», у ході якого використати елементи диспуту, інсценівки уривків з творів, «зустрічі» із героїнями письменниці, а також численні конкурси (Додаток 3). Вважаємо, що проведення такого заходу не лише популяризуватиме творчість Жаклін Уїлсон, але й спонукатиме підлітків до невимушеного живого спілкування, у ході якого вони можуть висловлювати свої думки про те, що їх тривожить.

Життя сучасних зарубіжних підлітків мало чим відрізняється від українських, якщо мати на увазі розваги, комп'ютеризацію і раннє статеве дозрівання. У них вирують ті ж самі пристрасті, наслідком яких в одну мить стають «дорослі» проблеми випадкової вагітності і невчасного материнства-батьківства. У непросту, хоча, на жаль, типову для нашого часу ситуацію потрапляє і Гізела, героїня роману сучасної австрійської письменниці **Юти Трайберг «Синє озеро сьогодні зелене»**. Гізела вагітна, мати наполягає, щоб вона закінчила навчання, батько зовсім безпорадний, а її хлопець Георг пропонує їй жити разом. Роман зображує нам класичну проблему батьків і дітей. Гізела вчиться бути матір'ю, але вже не хоче бути слухняною донькою. Її не покидає відчуття, що у боротьбі за любов маленької Ірени, вона має за суперницю рідну матір. Сама автор не стає ні на чий бік, а «підштовхує» обох жінок до порозуміння, хоча розводить їх по обидва боки барикад у бойових діях за новонароджену дитину. Ким є насправді її матір — спрутом, що придушує будь-яку надію дівчини на власне життя, чи дбайливою, занадто дбайливою, матусею? Ким є Георг — жалюгідним глевтяком із поглядом зацькованого пса чи порядним, до безтями закоханим хлопцем? Чи є справді Гізела творцем свого життя? Чийми очима вона дивиться на світ? У цих роздумах Гізела знову йде до свого улюбленого лісового озера. До озера кольору свого настрою...

Світовим бестселером став перший роман американської письменниці **Енн Брашарес «Товариство Чарівних Джинсів» та його продовження («Дівчата у Джинсах шукають кохання (Друге літо Товариства)», «Доросле життя дівчат у Джинсах»)**. Описуючи віддану дружбу чотирьох дівчат, об'єднаних у Товариство Мандрівних Джинсів завдяки чарівному талісману — джинсам із секонд-хенду, які підходять усім чотирьом подругам із різними фігурами, — авторка підіймає питання, з якими зустрічається тією чи іншою мірою кожна людина: вічна проблема стосунків батьків і дітей, пошук власного коріння і свого місця у житті, впевненість у собі і самореалізація у творчості, кохання і дружба. Вміємо ми відпускати минуле, чи живемо із тягарем колишніх переживань? Чи варто відкрити серце коханню, коли серце вже розбите? Чи розуміємо ми оточуючих нас людей, насамперед — найближчих? Не даючи прямої відповіді на запитання, авторка примушує читача переживати разом з Кармен батькове одруження, а потім материне заміжжя і появу братика-суперника, смерть дванадцятирічної Бейлі разом із Тіббі, пошуки кохання і власного коріння разом з Ліною і Бріджит. І разом з героїнями шукати відповідь на питання: як можна подолати перешкоди із високо піднятою головою?

Без найменшого нудного моралізаторства, але з добрим гумором та ніжністю до своїх героїв описує пригоди невдахи-страхополоха Маркуса та його практичного розумного друга **Сігмунда сучасний норвезький письменник Клаус Гагеруп у циклі повістей про тринадцятирічного Маркуса (українською мовою перекладені «Маркус і Діана. Світло Сіріуса» і «Маркус і дівчата»)**. Маркус Сімонсен, прозваний Мавпусом, лякається дівчат і водночас закохується по черзі в однокласниць, збирає автографи відомих людей і зустрічається із кінозіркою Діаною Робертс, переживає за власне боягузтво і постійно потрапляє у кумедні історії, зрежисовані другом. Він — типовий невпевнений у собі, але добрий і чуйний хлопець із багатою фантазією. Юним читачам він допоможе із гумором ставитися до самого себе і складних ситуацій у житті, дорослим — згадати власний підлітковий вік і краще зрозуміти своїх дітей, усім уважніше придивитися до тих людей, найчастіше невдах, яких називають диваками, тому що саме без них цей світ був би нудним і безбарвним.

«Диваки і зануди» («Чудаки и зануды», рос. пер.) — так називається одна із повістей сучасного шведського письменника **Ульфа Старка**, яку можна назвати візитною карткою письменника. Звісно, майже усі герої письменника — диваки, і не просто диваки, а ті, які впевнено втілюють у життя дивацтва і примушують дуже дорослих і правильних читачів по-іншому подивитися на ту або іншу ситуацію. Так, Сікстен («Сікстен», рос. пер.) одружує власного батька, щоб звільнитися від його надмірного опікування. Берра, в якого немає дідуся, вибирає його для себе у будинку для людей похилого віку («Чи вмієш ти свистіти, Йоханна?», «Умеєш ли ты свистеть,

Йоханна», рос. пер.). Малий Ульф перевдягається дівчинкою для того, щоб його сестричка, яка померла ще до народження, змогла подивитися на цей світ його очима («Моя сестричка — янгол», «Моя сестренка — ангел», рос. пер.), а дванадцятирічна Сімона, яку в новій школі прийняли за хлопця, впевнено грає цю роль протягом кількох днів, що призводить до низки кумедних подій («Диваки і зануди»). Письменник вважає, що сьогодні головною місією дитячої книги є та надія, яку вона дарує читачеві, адже нестача оптимізму у дитинстві призводить до тероризму у дорослому житті. З цим висновком важко не погодитися.

Протягом багатьох років вважалося, що дитяча література повинна вчити жити і давала правильні відповіді на ті питання, які хвилюють дітей. Що першочергове у книзі для дітей — виховний момент чи художня майстерність — є ще однією нерозривною суперечністю. Бо дитяча література — це і одне, і друге. Зближуючи дорослих і дітей, вона долає загрозу тотального роз'єднання і вчить, що розуміти і прощати важливіше, ніж засуджувати. І разом з тим книга для дітей прочитується на різних рівнях і сприймається у кожному віці по-своєму, поєднуючи безпосередньо-щирий погляд дитини і життєвий досвід дорослого. Можливо, тому їх варто читати разом, привносячи ідеї розуміння і поваги один до одного із книжкової реальності у наше життя.

Джерела

Сучасна дитяча література. [Електронний ресурс] - Режим доступу:

<http://www.chl.kiev.ua/default.aspx?id=5879>

Гузь О. О. Орієнтовне планування уроків для 5 класу. Уроки 57—61. // Зарубіжна література в школах України, 2014. - № 3. – С.19-31

Півнюк Н.О. Привернути увагу п'ятикласників до сучасної дитячої літератури//Всесвітня література в середніх навчальних закладах України, 2006. - № 5. – С.34-40